

Dr. ALEXANDRA MIHAIL

GRIPA
și prevenirea ei

EDITURA ȘTIINȚELOR MEDICALE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MIHAIL, ALEXANDRA

Gripa și prevenirea ei / Alexandra Mihail. - București

Editura Științelor medicale, 2020

ISBN 978-973-88520-0-6

61

Corectură: **DUȘA UDREA-BOBOREL**

Copertă: **VALI IVAN**

Toate drepturile asupra acestei ediții în limba română
aparțin **Editurii Științelor Medicale**

Cuprins

Capitolul 1	
Scurt istoric al bolii gripale.....	7
Capitolul 2	
Virusul gripal și... capriciile lui	19
Capitolul 3	
Animalele se îmbolnăvesc de gripă?	37
Capitolul 4	
Boala gripală și complicațiile ei.....	47
Capitolul 5	
Diagnosticul de laborator al gripei.....	51
Capitolul 6	
Tratamentul bolii gripale	57
Capitolul 7	
Vaccinuri antigripale.....	61
Capitolul 8	
Strategia și tactica profilaxiei antigripale	73

Capitolul 1

SCURT ISTORIC AL BOLII GRIPALE

Gripa nu este o boală a secolului nostru. Primele relatări cunoscute în istoria medicinei asupra unor manifestări asemănătoare epidemiilor gripale actuale datează din anii 1358 și 1387, autorii fiind doi cronicari ai Renașterii italiene, Matteo Vilani și Domenico Buoninsegni. Epidemia descrisă de cei doi cronicari bântuise în Italia, în timpul iernii, numărul bolnavilor și al morților fiind impresionant. Cauza bolii n-a putut fi descifrată, însă, bănuindu-se că s-ar datora influenței frigului (influenza di freddo), a fost numită *influenza*, termen care s-a păstrat până astăzi în literatura medicală italiană și anglo-saxonă.

Din scrierile cronicarilor italieni reiese că „influenza” (boala gripală) fusese necunoscută până la acei ani în Europa, de unde unii autori au emis ipoteza că gripa – ca și variola și ciuma – ar fi fost adusă în Europa din Asia, cu prilejul stabilirii contactelor comerciale prin vestitul „drum al mătăsii”. În orice caz, de la aceste prime descrieri ale epidemiilor de gripă din Italia, s-au mai înregistrat în analele istoriei medicale semnalări periodice ale unor epidemii de gripă în diferite țări europene, unele caracterizându-se printr-un indice de mortalitate ridicat.

În acest sens este semnalată o epidemie gripală severă care a bătut Anglia în anul 1527 și în urma căreia mulți locuitori ai Londrei au murit „neșteptat de repede”, după cum scria, înspăimântat, Jan du Bellay, ambasadorul regelui Franței.

În 1557, 1580, 1676, epidemiile gripale „catarale”, cum le numeau cronicarii epocii, fac ravagii. În 1728 o pandemie¹ ucigătoare izbucnește în Franța, Spania și Anglia. La Londra, numărul morților este atât de mare, încât depășește numărul celor decedați în cumplita epidemie de ciumă din 1665.

În cursul anilor 1742 și 1743, termenul de epidemie catarală este înlocuit în Franța cu termenul de gripă, păstrat până în zilele noastre. În 1780, în Europa bătut din nou o epidemie gripală care, după mărturiile medicilor englezi, cauzează un număr mare de îmbolnăviri și decese. După această dată, gripa dispare din tabloul clinic al patologiei infecto-contagioase europene, pentru a reapărea sub forma unei ușoare epidemii, în 1837, după care intră din nou într-o fază ce eclipsă până în 1889–1890, când din nou ia proporțiile unei pandemii. Medicii ruși au observat că punctul de plecare al acestei pandemii gripale, denumită de ei „influenza chinezească”, a fost Extremul Orient, focarele epidemice asiatice precedând difuzarea bolii în Rusia și Europa.

În perioada aceea, la sfârșitul secolului al XIX-lea, Pasteur impune metodele științifice ale bacteriologiei în studierea cauzelor bolilor infecto-contagioase. Savanții

¹ Pandemie – epidemie care se extinde pe un teritoriu foarte mare. (Dicționarul limbii române, Ed. Academiei R.S.R. 1975).

caută să descopere, și în cazul gripei, agentul etiologic, agentul infecțios, transmisibil al bolii și, în acest sens, la 19 mai 1892, bacteriologul Richard Pfeiffer anunță solemn în plenul Institutului Robert Koch din Berlin că a reușit să izoleze de la bolnavii de gripă un microb pe care l-a numit *Haemophilus influenzae*. Savantul german era convins că reușise să descopere agentul etiologic al bolii gripale. Se înșela, dar greșeala lui științifică a fost îndreptată nu după mult timp.

De la sfârșitul secolului al XIX-lea până la începutul secolului XX se semnalează în Europa, în anotimpul rece, doar epidemii de gripă lipsite de gravitate.

În 1918, în condițiile de mizerie generate de Primul Război Mondial, apare și se întinde cu o repeziciune uimitoare în continentele asiatic, nord-american și european gripa „spaniolă”. Statisticile înregistrate atunci ni se par astăzi aproape incredibile, dar numărul cazurilor mortale consemnate în cursul acestei pandemii gripale a fost de ordinul milioanei. Efectele gripei spaniole au fost cu atât mai tragice cu cât majoritatea victimelor au fost tineri.

După descrierile aspectelor clinice ale gripei „spaniole”, se presupune că mortalitatea mare a fost cauza nu atât a bolii gripale propriu-zise, cât a complicațiilor survenite în urma ei, și anume, a pneumoniilor de origine bacteriană pentru care, în epoca respectivă – când nu se cunoșteau sulfamidele și antibioticele –, nu exista un tratament specific.

Se consideră că în 1918 jumătate din populația globului ar fi fost afectată de gripă. Oficialitățile vremii și Crucea Roșie au încercat să ia măsuri pentru stăvilirea

epidemiei, însă agentul infecțios al gripei s-a dovedit un dușman deosebit de perfid și virulent. În niciun caz nu era vorba despre microbul denumit de Pfeiffer *Haemophilus influenzae*, deoarece acest microb n-a putut fi găsit decât arareori în produsele (secrețiile faringiene) recoltate de la bolnavi. Identificarea agentului etiologic al gripei se dovedea o problemă destul de dificilă. Pfeiffer greșise, dar nici alți bacteriologi nu ajunseseră la un rezultat mai încurajator. În mod cert gripa nu era o boală infecțioasă de etiologie bacteriană.

Cercetătorii care se ocupau atunci de studierea gripei și-au pus întrebarea dacă nu cumva, agentul etiologic al bolii aparține unei categorii de germeni infecțioși descoperiți la sfârșitul secolului al XIX-lea, așa-numitele „virusuri filtrante”.

De unde provenea această denumire de virusuri filtrante? Răspunsul implică descrierea succintă a apariției virusologiei ca știință. În studiile sale experimentale asupra turbării, Pasteur a încercat zadarnic să izoleze germele acestei boli prin metodele obișnuite ale bacteriologiei și, atunci, genialul savant a emis ipoteza existenței unor germeni infecțioși de dimensiuni inferioare microbului, germeni ce nu puteau fi văzuți la microscopul optic obișnuit și nici nu puteau fi izolați și cultivați pe mediile nutritive bacteriologice.

Dovada certă a existenței unei asemenea categorii de germeni infecțioși a fost adusă în 1892 de către savantul rus Ivanovski, care a demonstrat că boala mozaicului tutunului este provocată de un agent patogen filtrabil care, spre deosebire de bacterii, trece prin

porii filtrelor bacteriologice, fiind deci de dimensiuni inferioare acestora. Deoarece la început au existat dubii cu privire la natura corpusculară a acestor agenți invizibili la microscopul optic, au fost numiți *virusuri*, de la cuvântul latinesc *virus* care înseamnă otravă.

Odată cu încheierea noii științe, numită virusologie, s-a precizat natura virusurilor. Virusurile sunt entități biologice de dimensiuni inferioare bacteriilor, invizibile la microscopul optic, care nu se dezvoltă decât în interiorul celulelor vii și sunt agenții cauzali ai unor boli infecțioase ale oamenilor, animalelor sau ale plantelor.

În momentul declanșării pandemiei de gripă din 1918, se știa că agenții patogeni ai unor boli infecțioase grave ca turbarea, poliomielita, variola sunt virusuri. Determinarea originii virale a unei boli era destul de anevoioasă în acea epocă. Virusurile neputând fi detectate ca bacteriile cu ajutorul microscopului optic, existența lor în produsele patologice recoltate de la bolnavi era demonstrată doar indirect, prin diverse modalități, experimental. Procedul experimental cel mai sigur pentru a certifica originea virală a unei boli infecțioase constă în încercarea de transmitere la animale de experiență prin filtrare a unor produse patologice recoltate de la bolnavi¹.

Astfel, în cursul anului 1918, mai mulți savanți europeni au reușit să dovedească, simultan, *originea*

¹ Filtrarea se făcea prin filtre bacteriologice, filtre ce rețin bacteriile. Astfel, produsul respectiv devenea steril bacteriologic și, dacă nu-și pierdea infecțiozitatea, însemna că agentul infecțios conținut în el era un virus.

virală a gripei. Selter, în Germania, a demonstrat că prin injectarea la om a filtratului secrețiilor traheo-bronșice ale unui bolnav de gripă se transmite boala. Nicolle și Lebailly, în Franța, transmit gripa la maimuța *Maccacus sinicus* cu filtrare de secreții traheo-bronșice și de sânge de la bolnavi și, schimbând sensul experienței, reușesc să retransmită gripa de la maimuțele bolnave la om. Dujarric de la Rivière alege calea experimentală cea mai îndrăznească: se autoinfectează cu gripă, injectându-și un filtrat de secreții traheo-bronșice de la bolnavi. (În epoca eroică a bacteriologiei și virusologiei, mulți cercetători și-au periclitat conștient sănătatea și uneori chiar viața, experimentând pe ei înșiși infecțiozitatea unor materiale patologice recoltate de la bolnavi.)

Caracterizarea drept „gripă spaniolă” a pandemiei din 1918 a fost improprie, deoarece primele focare epidemice izbucniseră în Italia, iar medicii japonezi și chinezi semnalaseră declanșarea unor întinse epidemii de gripă în țările respective, anterior lunii ianuarie 1918.

După stingerea pandemiei gripale din 1918, urmează o perioadă relativ liniștită din istoria bolii gripale, perioadă în care gripa s-a manifestat doar sub forma unor epidemii fără urmări grave. Activitatea științifică a cercetătorilor care se ocupă cu studiul gripei în acești ani este deosebit de fecundă, rezultatele obținute constituind baza istoriei moderne a bolii gripale.

Astfel, în 1933 Smith, Andrewes și Laidlaw izolează pentru prima oară o tulpină de virus gripal prin infectarea în serie a dihorului.

Într-un articol apărut în 1976, într-o revistă științifică, Sir Christopher Andrewes relatează cu simplitate anecdotică acest experiment capital al epocii de început a virusologiei moderne:

„La începutul anului 1933, izbucnise o epidemie de gripă. Împreună cu doi colegi P.P. Laidlaw și Wilson Smith, am încercat stăruitor să reproducem boala la animale de experiență. Primul material patologic utilizat a fost un lichid de spălătură recoltat din gâtul meu. Experiențele făcute pe iepuri, șoareci și cobai au dat rezultate negative. Atunci, ni s-a spus că o boală asemănătoare gripei bântuie printre personalul și printre dihorii laboratoarelor Wellcome din Beckenham. Urmând această indicație, am inoculat intranasal la dihor spălături nazo-faringiene de la bolnavi. Dihorii au făcut febră și a început să le curgă nasurile. Deci, reușiserăm să-i infectăm cu gripă. La o verificare mai atentă a experimentului, a reieșit însă faptul că succesul nostru fusese amăgitor. Dihorii de la Beckenham se îmbolnăviseră, de fapt, de jigodie¹. Nu ne-am descurajat și am continuat experiențele pe dihori, cu toate că întâmpinam aceleași dificultăți: dihorii se îmbolnăveau concomitent de jigodie și de gripă. Spre norocul nostru, Wilson Smith s-a molipsit de gripă de la un dihor care strănuta și, deoarece omul nu e sensibil la jigodie, am reușit astfel să separăm virusul gripal de agentul infectant al jigodiei și totodată să avem dovada certă a posibilității transmiterii gripei de la om la dihor”.

¹ Boală infecțioasă a câinilor cu simptome respiratorii, de origine virală.